

Dorovský, Ivan

Ruská slavistika a P.D. Draganov

Slavica litteraria. 2008, vol. 11, iss. 1, pp. 145-147

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103373>

Access Date: 12. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

podle jednotlivých literárních období. Byla tak vytvořena neocenitelná příručka, jež bude sloužit vzhledem k jazykové blízkosti i českému čtenáři, který slovník tohoto rozsahu a zaměření dosud nemá.

Velký rozsah kvalitních syntetických prací, o jejichž výseku přináší informace tato recenze, je dokladem soudobých tendencí, ale i výsledkem zrání nejen oboru, ale i jeho představitelů a tvůrců, jimž patří moje hluboké uznání.

Danuše Kšicová

RUSKÁ SLAVISTIKA A P. D. DRAGANOV

Blaže Ristovski: *Makedonistot Petar Draganov 1857–1928*, Matica makedonska, Skopje 2007, 183 s.

Vývoj české, vídeňské, polské, ruské, balkánské slovanské i další evropské slavistiky prodělal několik základních etap. Po období romantického pojetí jazyka a národa a po vymezení slovanské problematiky z filologie a historie v 18. století se slavistika jako soustavné poznávání konstituovala v prvních čtyřech desetiletích 19. století, kdy se mj. postupně zakládaly na petrohradské, moskevské, kazaňské a charkovské univerzitě katedry slavistiky. První kádry, např. O. M. Bodjanskij, P. I. Prejs, I. I. Srezněvskij a V. I. Grigorovič se školily v Praze a v některých dalších slavistických centrech. Staly se zakladateli slavistiky jako vědecké disciplíny.

Již v prvních desetiletích 19. století byly v Rusku položeny základy vědeckého studia např. starožitností a církevněslovanského jazyka, písma a písemnictví. Víme, jak intenzivně se o to zajímal P. J. Šafařík. V. I. Grigorovič podnikl v letech 1844–1847 cestu po Balkáně, navštívil Athos, Soluň, Ochrid, Bulharsko a další místa a shromáždil unikátní soubor slovanských rukopisů. Na zpáteční cestě jel přímo do Prahy, aby o tom informoval P. J. Šafaříka a další české slavisty. Době vzniku glagolice a cyrilice věnoval O. M. Bodjanskij svou disertaci. I. I. Srezněvskij, který se mj. zabýval otázkami slovanské etnografie a folkloristiky, napsal jednu z prvních recenzí (první napsal Čech Moric Fialka) na sborník D. a K. Miladinovových *Bălgarski narodni pesni* (1861), který obsahoval 665 lidových písní a jiných lidově slovesných výtvorů, z nichž pouze necelá stovka byla z bulharského území, ostatní byly makedonské.

Ovšem teprve od šedesátých let 19. století, kdy vstoupil v platnost nový zákon o univerzitách a nastoupila nová slavistická generace, kdy ruská slavistika prezentovala některé významné výsledky, zejména práce A. Ch. Vostokova, F. I. Buslajeva, J. K. Grota aj., a také pod vlivem prací slovinského lingvisty F. Miklošiče a Němce A. Schleichera, se slavistika ustálila jako souhrn věd o Slovanech. Zatímco však u ostatních slovanských národů byla slavistika jedním z prostředků za osvobození národa, za zachování jazyka a rozvoj literatury a kultury, v Rusku se jí oficiální politika snažila využít pro své zájmy především u pravoslavných balkánských Slovanů.

V druhé polovině 19. a v prvních desetiletích 20. století ruská slavistika rozpracovávala četné obecně teoretické a konkrétní otázky srovnávací slovanské mluvnice, dialektologie, jazykových kontaktů, historické fonetiky, fonologie, srbského a charvátského přízvuku, historické syntaxe aj. Pozoruhodnou úlohu sehrála tzv. moskevská škola, v jejímž čele stál F. F. Fortunatov, a kazaňská škola J. Baudouina de Courtenay. A rovněž jazykovědné práce A. A. Potebni. Zesílil zájem o studium západoslovanských a jihoslovanských jazyků. Počátkem 20. stol. se G. A. Iljinskij soustředil na studium srbského jazyka. Významným vědeckým dílem byla na počátku století monografie A. M. Lukjanenka o kajkavském nářečí. Mnozí ruští slavisté se věnovali studiu bulharské mluvnice, fonetiky, morfologie a bulharského písemnictví.

V druhé polovině 19. stol. zesílil v ruské slavistice zájem o slovanskou lexikografii. Na vypracování slovníků se soustředili zejména R. F. Brandt a profesor moskevské univerzity A. L. Djuvernua, o němž jsme psali jinde (*Slovanské meziliterární shody a rozdily*, 2004, 27 n.). K nim bychom mohli přiřadit srbocharvátsko-ruské slovníky P. A. Lavrovského. Petr Danilovič Draganov (1857–1928)

shromažďoval materiál o dějinách, jazyce, literatuře a národopisu balkánských slovanských národů a pracoval na rusko-bulharském slovníku.

Právě P. D. Draganovovi, jednomu z žáků slavisty V. I. Lamanského, věnoval všestranný a vědecky velmi plodný makedonský badatel **Blaže Ristovski** samostatnou monografickou práci *Makedonistot Petar Draganov 1857–1928*. Tomuto ruskému slavistu bulharského původu z Besarabie se B. Ristovski věnoval již od konce šedesátých let minulého století. V samostatných studiích a statích pojednal mj. o Draganovových názorech na makedonské dějiny, jazyk, kulturu i archeologii, zařadil jej k prvním ruským makedonistům a označil jej dokonce za nejvýznamnějšího předchůdce a současníka zakladatele spisovné makedonštiny K. P. Misirkova, kterému se dostalo slavistického vzdělání rovněž v Rusku, stejně jako rakouského historika Karla Hrona, původem z Moravy, i makedonského odchovance petrohradské slavistiky D. Čupovského, kterému B. Ristovski věnoval rovněž četné studie.

Do monografie nyní B. Ristovski zařadil všechny v posledním dvacetiletí porůznu otištěné příspěvky. V rozsáhlé studii z roku 1983, která tvoří téměř polovinu knihy (s. 7–74), Ristovski nejprve stručně zhodnotil dosavadní skromnou makedonskou a zahraniční (především ruskou a moldavskou) literaturu o P. D. Draganovovi. Poté na základě důkladného studia dosud téměř zcela nezpracovaného archivního materiálu B. Ristovski pojednal o životě ruského slavisty, popsal mj. jeho cestu do Makedonie a na Svatou horu a analyzoval všechny jeho stati a články, které se týkají zcela nebo aspoň částečně makedonské nebo makedonistické problematiky na pozadí tehdejších složitých vztahů bulharské a srbské politiky a církve k Makedonii. P. D. Draganov poznával zeměpisně etnografické postavení jižních Slovanů a zapisoval makedonské národopisné materiály, lidové písně, sestavoval slovníčky a sborníčky venkovských nářečí a domácí mluvy, zabýval se cyrilometodějskou problematikou, studoval dějiny a vztahy i aspirace sousedních států vůči Makedonii aj. Seznámil se s filologickými a historickými i folkloristickými pracemi některých makedonistů (např. G. Pulevského). Výsledkem jeho dlouholetého studia makedonských dějin, jazyka a lidové slovesnosti byl *Makedonsko-slavjanskij sbornik s priloženijem slovarja* (1894), který zcela přirozeně vyvolal ostré reakce jak v Rusku, tak také v některých dalších slovanských zemích. Byla to v té době i po dlouhá následující desetiletí jediná práce tohoto druhu, která představila makedonskou lidovou slovesnost pod makedonským národním označením. P. D. Draganov byl jedním z prvních, kdo vystoupil proti literárním mystifikacím Stefana Verkoviće.

V další analytické studii z roku 1997 (s. 75–100) B. Ristovski rozebírá Draganovovo pojetí o samostatnosti makedonského národa, dějin, jazyka a kultury. Uvádí, jaké nepříznivé reakce a polemiky vyvolávaly v Sofii i jinde jeho *etnografické přehledy slovanské části Makedonie*. Ukazuje zároveň na to, jakých výsledků dosáhla ruská slavistika při studiu jižních Slovanů.

Petr Draganov a makedonská národní otázka v evropském vědeckém myšlení je název další stati (s. 103–120), v níž autor sleduje odborné zájmy mladého slovanského filologa po jeho příchodu do Soluně v polovině osmdesátých let 19. století, kde působil více než dva roky jako gymnaziální profesor, dějin, staroslověnštiny, bulharského jazyka a literatury, latiny a zeměpisu. A také zájem ruské filologické a historické vědy posledních desetiletí 19. stol., která mu prostřednictvím jeho profesora V. I. Lamanského navrhovala soustředit se na studium *Makedonie z hlediska národopisného, historického a archeologického*. P. Draganov sebral, sepsal a systematizoval materiál, který zpracoval ve třísvazkovém *Makedonskoslovanském etnografickém, dialektologickém, literárním a lexikografickém sborníku*, z něhož vyšel, jak jsme již uvedli výše, pouze první svazek. V dalších statích, v nichž B. Ristovski pojednává o makedonistických pracích P. Draganova, se sice čtená fakta, tvrzení a hodnocení opakují, přesto však nepůsobí rušivě. Naopak, umožňují jakýsi mnohostranný úhel pohledu na dané téma.

B. Ristovski do své knihy zařadil rovněž dvě ruské stati P. Draganova z roku 1900 v makedonském překladu a s krátkým uvedením od autora monografie. První se týká otázky obyvatelstva Makedonie, druhá pojednává o srbských a bulharských padělcích makedonských dějin, etnografie a archeologie. V knize jsou i neotištěné práce P. Draganova z oblastí makedonistiky (celkem 33 položek) a literaturu o životě a díle ruského slavisty. Vytvořil tak dobře skloubenou a cennou práci, nabitou informacemi, jež poprvé v takovém rozsahu, tak kompetentně, erudovaně a v tak širokém

kontextu predstavujú ruského slavistu jako znalce nejen makedonské jazykovědné, národopisné, národnostní a jazykové problematiky, nýbrž také ruské klasické literatury, bulharského jazyka a písemnictví, jihoslovanské literatury apod.

Podle mého názoru je nezbytné podobně jako dílo P. D. Draganova prostudovat a monograficky zpracovat na základě archivních materiálů (jsou-li ještě někde uloženy) také život a dílo A. L. Djuvernuy, N. N. Durnova a některých dalších ruských i jiných slovanských slavistů 19. a počátku 20. století.

Ivan Dorovský

UKRAJINSKÁ LITERÁRNA HISTÓRIA O SEBE

Mychajlo Najenko: *Ukrajinský literárny romantizmus. Dobový a naddobový.* Preklad Michal Roman. 1. vydanie. Univerzita Mateja Bela. Filologická fakulta. Banská Bystrica 2006, 113 s. (priložený text obálky v azbuke).

Roman Mních: *Drohobyčanin Bruno Schulz* 2006. Kolo, Drohobyč 2006, 158 s.

V najširšom význame prinášajú spoločenské zmeny so sebou rozličné zlomy, ale ony sprievádzajú aj nezastaviteľné plynutie času, čo do vývinu a vo vývine akosi a priori znamená udalosti aj prognózované i odhadované alebo očakávané a predpokladané, teda ide o prirodzené a želané ruptúry v dovtedy sústreďenom poznávaní, detailnom výskume či v kultúrnej reflexii istého javu, ktorý pre tú – ktorú národnú literatúru alebo pre humanizujúce vedomie kontinentu zohráva rolu dobrého, preto aj rešpektovaného dohovoru, ako účinne preklenúť staré aj osvedčené a orientovať sa v novom prostredí „vytvorenom“ pre vedu, umenie a spoločenský život, predovšetkým však ako sa v praxi efektívne a v poznaní i činnosti užitočne zosúladiť s toľkými zmenami naraz.

Najskôr to bude priveľa podmienok na tak „prostú“ udalosť, akou bolo posledné milénium, pretože keď opadli všetky (naivné) nadšenia, želaná i predvídaná, čo prinesie i odnesie, nastal pravidelný život spoločnosti a systematický výskum vo vede pokračoval bez závažnejších otrasov. Literárna veda v európskom prostredí sa vrátila o storočie späť po ten okamih, ktorý dokáže preklenúť v čas, „to staré“ a napojiť sa „na nové“, teda do doby, kontextu, noriem a jedinečností spoločenského i literárneho romantizmu. Tento čin a výber práve tejto duchovnej i artistnej línie sa javil od počiatku ako prirodzený, preto sa nenaznačovala naivnosť či spontánnosť pri výbere romantizmu ako tej normy, ktorou sa ustáli „staré“ a navodí „nové“ v poznávaní duchovného, kultúrneho a etnického pohybu na kontinente v dňoch, čo prichádzali.

Romantizmus a literárny romantizmus v európskom spoločenskom a duchovnom prostredí je práve tak sceľujúci ako výrazne odlišujúci, je tak zosúladený, ako je rupturovitý jav, proces, nazeranie či len gesto na vyjadrenie postoja voči životu i smrti, na upresnenie želaná na zmenu postavenia i poslania jednotlivca i spoločenstva v procesoch, čo už sám, a to vie, nemôže zásadne ovplyvniť. Vlastne na „všetko“, čo sa chápe ako minulé i prítomné, predovšetkým na hodnoty a ideály, pretože už sa jednotlivec nebráni odčleniť a súčasne v sebe obsiahnuť tak „svoje“ individuum ako aj spoločenský celok. Napokon to všetko sa „deje“ aj preto, lebo práve romantizmus a literárny romantizmus majú dostredivú silu zosúladiť tenzie vedenia (o skutočnosti) s ilúziou vízie (o želannej, očakávanej skutočnosti).

Európske národné kultúrne a literárne romantizmy sú diferencované a vo vzťahu medzi sebou aj invariantné, čo sa spravidla chápe ako „ich“ reakcia na procesy a osobitý výraz „zvnútra“ spoločenstva na spoločenské podnety, hoci spoločná pre ne ostáva túžba a úsilie dopracovať sa k zmene chápania, hodnotenia a vyjadrenia tých zákonitostí i rozličností, ktoré v súhrne odpovedajú na otázku: čo je život? Miléniový zlom posunul literárnohistorické, literárnoestetické, filozofické i historiografické uvažovanie o literárnom romantizme do bodu, ktorý sa pre mimoliterárne skutočnosti druhej polovice 20. storočia presadzovali: romantizmus a jeho transformácia do umenia sa chápe ako špecifické (etnické, národné, priestorové, regionálne aj iné) jednotlivosti s viacerými prejavmi